

Literatuur

Boekbespreking: Die Wegwespen von Nordrhein-Westfalen

Hans Nieuwenhuijsen

Wolf, H. & M. Sorg, 2007. Die Wegwespen (Pompilidae) von Nordrhein-Westfalen. UWM-Verlag, Krefeld. pp 133. Te bestellen bij: UWM. Renate Stenmans. Josef-Heinrichs-Str. 12 D-47839 Krefeld, € 16,- (exclusief verzendkosten).

Wolf publiceerde samen met Sorg 'Die Wegwespen (Pompilidae) von Nordrhein-Westfalen'. Deze verspreidingsatlas geeft, na een korte inleiding, een opsomming van de 57 aangetroffen soorten. De informatie over elke soort omvat een verspreidingskaart, een literatuuropsomming, de vindplaatsen in Nordrhein-Westfalen, het Europese areaal, de habitat en de mate van zeldzaamheid in

Nordrhein-Westfalen.

Wat ik bijzonder aan deze publicatie vind is dat de auteurs bovendien 11 soorten opnemen, die wel over de grens in ons land zijn waargenomen maar (nog) niet in Nordrhein-Westfalen. Zij baseren zich daarbij op onze onvolprezen 'De Wespen en Mieren van Nederland' (Peeters et al. 2004).

Vijf van de Nordrhein-Westfaalse soorten komen (nog) niet in Nederland voor. Drie daarvan kunnen we, denk ik, te zijner tijd in ons land verwachten: *Auplopus albifrons*, *Cryptocheilus versicolor* en *Priocnemis pellipleuris*. De laatste soort lijkt sterk op *P. parvula*. Grensbewoners, opletten dus.

Literatuur

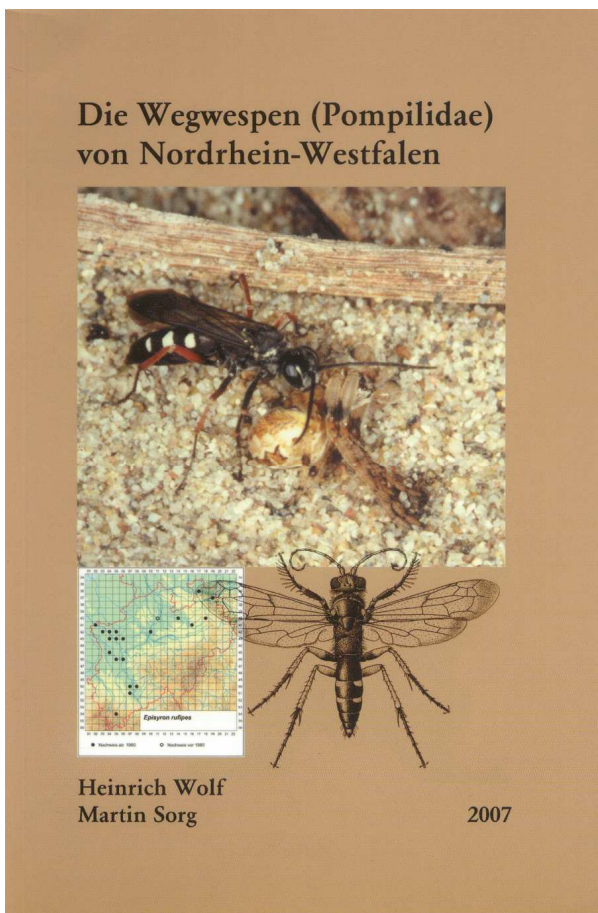
Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit & H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). - Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden, 507 p.

Boekbespreking: De spinnendoders van Nederland

Theo Peeters

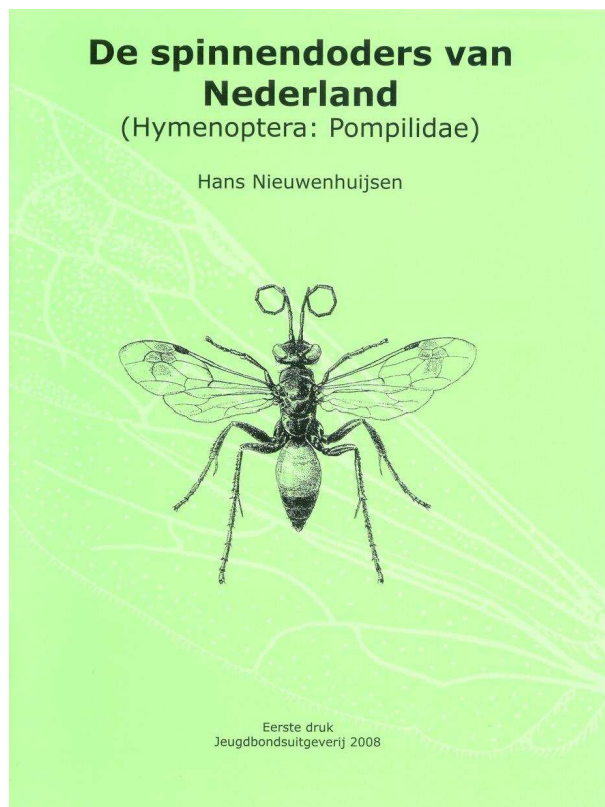
Nieuwenhuijsen, Hans, 2008. De spinnendoders van Nederland (Hymenoptera: Pompilidae). – Jeugdbondsuitgeverij, 's Graveland, 74 p., ISBN: 978-90-5107-041-5, € 5 euro.

Spinnendoders in ons land doen allemaal hetzelfde: ze leven solitair, vangen per nest één spin en leggen daarop één ei, waaruit zich zelfstandig een nakomeling ontwikkelt. De habitus van de soorten lijkt sterk op elkaar en de meeste soorten zijn rood en zwart (soms met een beetje wit) gekleurd. Saaie, eenvormige groep! Echter de ecologie van spinnendoders is nog een terrein waar veel te ontdekken valt. Welke prooien vangen de verschillende *Priocnemis*-soorten? Wat zijn de ecologische verschillen tussen *Priocnemis perturbator* en *P. susterai* of *Priocnemis fennica* en *P. hyalinatus*? Welke spinnendoders bereiken waar hun hoogste dichtheden? Vertonen ook grote soorten (b.v. *Cryptocheilus notatus*, *Arachnospora rufa*, *Priocnemis perturbator*) opmerkelijke verschillen in dichtheden? Sluiten *Dipogon subintermedius* en *D. variegatus* elkaar uit? Waarin verschillen de spinnendodergezelschappen van stuifzanden,

graslanden, bossen? En zijn er ook verschillen tussen de spinnendodgezelschappen van bijvoorbeeld de kustduinen, rivierduinen, binnenlandse stuifzanden? Welke elementen (b.v. voedsel, bodemtype, vochtigheid) bepalen de samenstelling van deze gezelschappen? Zo maar een aantal vragen dat me te binnen schiet als ik aan spinnendoders denk. Echter een determinatietabel tot de soorten is daartoe een eerste vereiste...

In 2005 verscheen van onze collega Hans Nieuwenhuijsen in het tijdschrift Nederlandse Faunistische Mededelingen van EIS-Nederland een Determinatietabel voor de Nederlandse spinnendoders.

Het boekje dat ik hieronder bespreek is een verbeterde versie van die tabel, maar nu uitgegeven door de Jeugdbond. Het bestaat uit een inleiding, een determinatietabel, een naamlijst annex index en een literatuurlijst.

Als je de tabel voor het eerst opent, valt je oog meteen op de enige kleurenafbeelding op de binnenkant van de kaft. Het betreft een mooie ets van de broedzorgcyclus van een spinnendoder gemaakt in 1992 door de auteur zelf.

In de inleiding komt de biologie en de systematische plaats van de familie aan bod en wordt de morfologie van een spinnendoder uitgebreid behandeld. Tevens worden tips gegeven voor het vangen, prepareren, etiketteren, determineren en het doen van eigen onderzoek. Dat laatste had mijns inziens meer uitgewerkt mogen worden. Bijvoorbeeld als je een

spinnendoder met prooi tegen komt, volg, noteer, fotografeer, film haar gedragingen en je hebt zo een leuk artikeltje voor in Amoeba of Trias.... Ik herinner me de eerste waarnemingen van Thijsse (1907) aan *Anoplius viaticus*, de detailstudies van Nielsen (1936) aan *Homonotus sanguinolentus* en van Adriaanse (1946) aan het harkgedrag van twee spinnendoders. Of de studie aan *Anoplius concinnus* tussen de straatstenen van een nieuwbouwwijk in Oldenburg door Haeseler (1993). Stuk voor stuk voorbeelden die het bloed sneller doen stromen! Welliswaar kun je een groot aantal spinnendoders niet zonder pijnlijke steken in de hand vasthouden en met een 10 x loupe en de tabel rustig op naam brengen, zoals Jeugdbonders gewend zijn. Het doden, plus het nodige preparateerwerk en een binoculair zijn immers onontbeerlijk bij het determineren van veel spinnendoders. Maar er is ook een dozijn gemakkelijk in het veld te herkennen soorten (denk b.v. aan *Agenoides cinctellus*, *Anoplius viaticus*, *Aporinellus sexmaculatus*, *Auplopus carbonarius*, *Episyron rufipes*, *Pompilus cinereus*) die zich goed lenen voor onderzoekjes, als je er maar tijd en geduld voor reserveert.

Na de inleiding volgt de tabel, de hoofdmaaltijd van het boekje. Ik heb de determinatietabel vergeleken met de uitgave van 2005. Niet alle illustraties zijn hetzelfde. De tabel is geheel in zwartwit uitgevoerd zonder kleurenfoto's of grijstint. De veldfoto's en de habitusfoto's van de soorten ontbreken dus. Een vergelijking van de tekeningen geeft de volgende uitkomst: 6 tekeningen zijn geschrapt, 7 nieuwe zijn toegevoegd en 1 tekening is vervangen door een betere van wijlen Wilcke, die in 1943 de eerste Nederlandse spinnendodertabel publiceerde. De afdrukkwaliteit van de tekeningen is iets verminderd. De opmaak van de tabel is evenwichtiger. En het meest belangrijke: de ervaringen met de vorige tabel zijn verwerkt in deze tabel. Zo is bijvoorbeeld de determinatietabel van het genus *Evagetes* duidelijk verbeterd.

Het boekje eindigt met een naamlijst, figuurverantwoording, dankwoord en literatuurlijst. In de naamlijst worden de wetenschappelijke en de Nederlandse namen van onze 65 soorten opgesomd. De Nederlandse namen zijn gelukkig niet veranderd t.o.v. 2005. Alleen is hier en daar een extra liggend streepje tussengevoegd. In vergelijking met de tabel uit 2005 is alleen de wetenschappelijke naam van *Priocnemis gracilis* veranderd in *P. confusor* Wahis, 2006. Naast deze 65 soorten zijn er in de tabel ook nog 4 soorten opgenomen die we in ons land kunnen verwachten.

De tabel is een eenvoudig, duidelijk opgemaakt boekje in een frisgroen kaft. Dank daarvoor aan Leonie Tijsma (uitgever) en Jasper Schilling (lay-out). Een mooi produkt Hans, proficiat! En nu het veld in,

zodat je een flinke ecologische stap kunt zetten naar een monografie van de Nederlandse spinnendoders...

Nog enkele kleine opmerkingen:

- Blz. 5. Soortenlijst = Naamlijst
- Blz. 7. Strepen, want dubbel: 'Het vrouwtje slaat dit sperma op in haar zaadkamer'.
- Blz. 8. Toevoegen: Behalve uit nectar halen spinnendoders hun brandstof vaak ook uit de honingdauw van bladluizen.
- Blz. 17. Fig. 13. Deze worst lijkt me voor verbetering vatbaar!
- Blz. 24. Fig. 29. veriegeta = variegata.
- Blz. 70-1. Spatie invoegen: bij confusor Wahis, 2006 en bij albonotatum Vander Linden

Literatuur

- Adriaanse, A., 1946. Detailwerk in de veldobservatie. - Entomologische Berichten 12 (269-270): 34-37.
- Haeseler, V., 1993. Zur bionomie der zwischen pflastersteinen nistenden Wegwespe *Anoplus concinnus* (Dahlbom 1845) (Hymenoptera, Pompilidae). - Mitt. Dtsch. Ges. allg. angew. Ent. 8 (4-6): 573-589.
- Nielsen, E., 1936. The biology of *Homonotus sanguinolentus* Fabr. (Hym. Psammocharidae). - Entomologische Meddelelser 19: 385-404.
- Thijssse, J.P., 1907. De wegwesp (*Pompilus viaticus*). - De Levende Natuur 12 (4): 66-68.

Boekbespreking: Fauna Helvetica 23 Vespoidea 1

Jan Smit

Amiet, F., 2008. Fauna Helvetica 23. Vespoidea 1. – Centre suisse de cartographie de la faune. Schweizerische Entomologische Gesellschaft, 86 p. Kosten € 21,60 exclusief verzendkosten.

De Zwitsers hebben mij in ieder geval verrast door tussen de diverse determinatieboeken over bijen door, ineens een deel over de Vespoidea uit te geven. Hierin worden de families Scoliidae, Mutillidae, Sapygidae en Tiphidae behandeld, met de soorten die in Zwitserland voorkomen.

Het boek is op dezelfde degelijke manier samengesteld als de bijenboeken, met een hard kapt, goede tekeningen en degelijke tabellen. En uiteraard tweetalig: Duits en Frans.

Wat kunnen wij Nederlanders met dit boek? Het bevat een tabel tot de vier genoemde families, die op één na

(Scoliidae) ook in ons land voorkomen. De drie Nederlandse soorten van de Mutillidae kunnen er mee op naam worden gebracht. In de tabel staan 11 soorten van deze familie. De tabel van de Sapygidae bestaat uit de vier soorten die ook bij ons voorkomen. Van de Tiphidae ontbreekt één Nederlandse soort: *Tiphia villosa* die bij ons erg zeldzaam is. Tot nu toe waren de enige werken die voor ons voor deze families bruikbaar waren, het artikel van Oehlke (1974) en het boek van Richards (1980). In het boek van Amiet zijn de nieuwste namen en inzichten met betrekking tot indeling in de families gebruikt.

Literatuur

- Oehlke, J., 1974. Beiträge zur Insektenfauna der DDR: Hymenoptera – Scoliidea. - Beiträge zur Entomologie, Berlin 24: 279-300.
- Richards O.W. 1980. Scoliidea, Vespoidea and Sphecoidea. Hymenoptera, Aculeata. Handbooks for the Identification of British Insects Vol. VI, Part 3(b). - Royal Entomological Society of London, 118 p.

